

12ICUD: Stedelijk water in ontwikkeling

Govert D. Geldof, september 2011

Conferentie in Porto Alegre (Brazilië)

Eens per drie jaar is er een grote internationale conferentie over stedelijk water. Van 11 tot 16 september van dit jaar vond deze plaats in Porto Alegre, een stad met anderhalf miljoen inwoners in het zuiden van Brazilië, nabij de kust. De naam van de conferentie is 12ICUD: “the 12th International Conference on Urban Drainage.” Ruim vierhonderd wetenschappers en praktijkmedewerkers afkomstig uit alle werelddelen hadden zich verzameld om de nieuwste wetenschappelijke inzichten en de laatste ontwikkelingen met elkaar te delen. Circa vijftwintig deelnemers waren Nederlands... en dat is een flink aandeel. Er waren presentaties, workshops en excursies, waarbij toch elke keer weer opvalt dat de echte contacten worden gelegd tijdens de vele informele momenten. Tot diep in de nacht waren deelnemers aan de conferentie met elkaar in discussie, in restaurants en cafés, wat op zich niet helemaal zonder risico's is. Criminaliteit tiert welig in Brazilië. Maar met temperaturen van net boven de 20° Celsius was het toch aangenaam vertoeven in dit deel van het enorme land dat uitzicht heeft op de lente.

Foto 1: Rioolbuizen komen uit op het strand van Porto Alegre. Borden met 'águas poluídas' moeten ervoor zorgen dat mensen er niet gaan zwemmen. Het water is er sterk verontreinigd.

Ontwikkelingslanden en 'ontwikkelde' landen

Het meest bijzondere van deze conferentie is dat relatief veel deelnemers afkomstig waren uit de ontwikkelingslanden. In deze landen moet men keihard werken aan de drinkwatervoorziening en is goede sanitatie vaak niet meer dan een droom. “Er zijn grote

gaten in ons rioolstelsel,” stelde iemand uit Brazilië. Praktijkmensen werken keihard om te redden wat er te redden is. Van het geld dat wordt verkregen uit de heffingen verdwijnt 30% zonder verklaring. Dat is gewoon weg... opgelost. Het resterende bedrag is niet voldoende om goede infrastructuur aan te leggen en in stand te houden. Open riolen zijn geen zeldzaamheid en niet zelden wordt afvalwater ongezuiverd geloosd op rivier en zee. Er sterven nog steeds veel mensen als gevolg van bacteriële besmetting. Er worden protocollen opgesteld en plannen gemaakt, maar de praktijkmensen volgen veelal hun eigen regels en niet zelden hun hart. Het lijkt dweilen met de kraan open.

Foto 2: De formele opening van de 12ICUD op 11 september 2011. Achter de tafel zitten vooral Braziliaanse hoogwaardigheidsbekleders.

In scherp contrast daarmee staan de presentaties van de deelnemers uit de ‘ontwikkelde’ landen. Die presentaties gingen vooral over het bouwen en toepassen van computermodellen. Een veel gehoorde zin is: “I have made a new model... and now I need data.” Computers worden sneller en algoritmes worden geraffineerder. We kunnen steeds optimaler onze systemen inrichten. Het is wel indrukwekkend wat er technisch gezien mogelijk is. We weten steeds meer over neerslag en verdamping, over rioolinloop patronen, processen in de rioolbuis, hoeveelheden die overstorten, verontreinigingen in regenwater en dataverwerking. De vraag die zich dan wel opdringt is: worden onze stedelijke watersystemen hier beter van? Ik kan me persoonlijk niet aan de indruk onttrekken dat modelleren deels een doel op zich is geworden en dat we eerder afdrijven van de praktijk dan dat we die beter benaderen. We onderzoeken wetenschappelijke eilanden van luxe die ook een grote aantrekkingskracht hebben op de deelnemers uit de ontwikkelingslanden.

Mooie modellen gebruiken die fraaie plaatjes genereren, dat willen zij ook wel. En voor je het weet kunnen we straks open riolen in sloppenwijken simuleren en voorspellingen doen van mensen die aan ziekten bezwijken. We kunnen dan optimale plannen maken. Is dat de vooruitgang?

Foto 3: Een open riool in één van de sloppenwijken van Porto Alegre. Een groep deelnemers aan de conferentie heeft een aantal sloppenwijken bezocht.

Bronmaatregelen

Ooit was er een klein groepje mensen die probeerde maatregelen te stimuleren aan de bron. Deze groep noemde zichzelf SOCOMA: Source Control for Stormwater Management. Het ging vooral over stedelijk regenwater. Het groepje pleitte ervoor regenwater als een bron te zien en niet als afvalwater. Regenwater kan in de bodem worden geïnfiltreerd of worden benut. In 1993, tijdens de 5e International Conference in Niagara Falls, was er één sessie gereserveerd voor deze afwijkende denkers. Maar nu, anno 2011, zijn hun ideeën volledig mainstream geworden. Zelfs dogma. Er zijn veel presentaties geweest over hoe je op grote schaal de technieken, zoals infiltratiesleuven en tanks voor 'rainwater harvesting', kunt implementeren. De vraagstelling is verschoven van 'of het moet gebeuren' naar 'hoe het moet gebeuren.' En daarbij valt op dat er, vooral door de Engelstalige landen, steeds weer nieuwe begrippen worden uitgevonden. In Schotland spreekt men over SUDS (Sustainable Urban Drainage Systems), veel Engelsen hanteren het begrip BMP (Best Management Practices) en in Nieuw Zeeland heeft men het over LID (Low Impact Development). Er wordt in de komende jaren een artikel samengesteld waarin alle begrippen worden beschreven. Gelukkig staan we in Nederland aan de zijlijn bij deze woordenstrijd en gaan we lekker door met het inpassen van regenwater in de stedelijke omgeving. Het is uit verschillende

presentaties wel duidelijk geworden dat we de afgelopen jaren veel vooruitgang hebben geboekt en dat de mogelijkheden voor het beheersen van verontreinigingen aanzienlijk zijn vergroot. Ook voor ontwikkelingslanden komen bruikbare technieken beschikbaar.

Water Governance

De grootste sprong is de laatste jaren gemaakt op het gebied van 'water governance.' Ooit waren er uitsluitend technici aanwezig op de conferentie, maar nu was er een flinke groep sociale wetenschappers. Het besef dringt door dat de grootste obstakels bij het realiseren van duurzame stedelijke watersystemen niet liggen op het technische vlak, maar bij de manier waarop mensen met elkaar omgaan. Er komen steeds meer partijen en organisaties die zich bemoeien met de stedelijke leefomgeving en om goede waterideeën in de praktijk te kunnen realiseren moet je het spel van 'water governance' goed kunnen spelen. Tijdens de conferentie hebben we kunnen zien dat technische en sociale onderzoekers elkaar steeds beter weten te vinden. Niet alleen in de 'ontwikkelde' landen, ook in de ontwikkelingslanden. Dat heeft glans gegeven aan de 12ICUD. Het hapert nog wat en te vaak wordt door optimistische wetenschappers gedacht dat 'conceptual frameworks' de wereld kunnen veranderen, maar er zijn duidelijke stappen in de goede richting gezet. Ik zie nog wel dat er bij een aantal wetenschappers angst is voor de echte praktijk en het in dialoog gaan met echte mensen. Bij sommigen leeft dan ook het idee dat we modellen moeten maken van sociale systemen, met zogenaamde 'multi agent' algoritmen. Daar groeien we hopelijk snel overheen.

Gedrag tussen de oren

Tot slot een krent uit de pap. Door de University of Abertay Dundee (Schotland) is onderzoek verricht naar de effectiviteit van campagnes. Enige jaren geleden is rond het meer met de naam 'Forfar Loch' een intensieve publiekscampagne gevoerd met als doel mensen bewust te maken van het belang van schoon water, in het kader van de KRW. Het sluit aan op iets dat je in Nederland vaak hoort: "Het moet bij de burger tussen de oren komen." De campagne draaide om 'raising awareness' met als doel een reductie van de fosfaatbelasting van het meer. Brochures hadden teksten als "Your washing powder is killing Forfar Loch." Het gedrag van omwonenden is gemeten aan het begin, halverwege en aan het eind van de campagne. En jawel, er was sprake van een significante toename van bewustzijn. Er werd gedragsverandering waargenomen. Maar vier jaar na beëindiging van de campagne hebben ze weer gemeten en toen bleek dat het effect totaal verdwenen was. Deze campagne had een tijdelijk effect. In Nederland mogen we ons vervolgens afvragen wat de houdbaarheid is van de boodschap van Peter Timofeeff voor 'Nederland leeft met water', zo vroeg een aantal Nederlanders zich na afloop af.